

Søparkens mini-håndbog med neuropædagogiske begreber

Formål

Denne mini-opslagsbog har til formål at hjælpe den enkelte medarbejder med at implementere anvendelsen af neuropædagogiske begreber i den daglige dokumentation og det skriftlige arbejde generelt.

Begrebsafklaring og eksempler på anvendelse

Definition af begrebet **eksekutive funktioner**:

De eksekutive funktioner er en samlet betegnelse, for de processer, der styrer og kontrollerer kognitive, emotionelle og adfærdsmæssige funktioner. De anses for at være en forudsætning for systematisk tænkning og enhver form for problemløsning involverer disse funktioner.

Det drejer sig blandt andet om følgende:

- Nedsat evne til at holde koncentration og opmærksomhed
- Nedsat evne til bevidste opmærksomhedsskift og beslutningstagning
- Nedsat evne til problemløsning
- Nedsat hukommelsesfunktion, især nedsat kapacitet af arbejdshukommelsen *
- Nedsat kognitiv fleksibilitet
- Nedsat dømmekraft
- Nedsat styring og kontrol af drifter og emotioner – nedsat impulshæmning
- Nedsat planlægning og udførelse af bevægelsehandlinger

** Det er i arbejdshukommelsen at vi aktivt og bevidst fastholder, overvejer, tænker over og anvender stimuli og information. Det gælder både stimuli og information fra sanserne og langtidshukommelsen. Det er ved hjælp af arbejdshukommelsen at:*

- *vi bliver i stand til at holde sammen på en række nye oplevelser, så de forbliver meningsfulde*
- *vi er i stand til at holde sammen på de enkelte dele i en opgave, mens vi fuldfører hele opgaven*

- *vi kan holde en langsigtet plan, mens vi overvejer kortsigtede behov.*

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Med afsæt i borgers adfærd, formodes det, at borgers eksekutive funktioner er mangelfulde. Dette observeres i nedsat fleksibilitet, manglende evne til planlægning og organisering samt initiering. I praksis observeres det, at borger udfordres af skift i kontekst eller overgange og har svært ved selv at tage initiativ til aktiviteter og daglige gøremål.

Definition af begrebet **impressivt ordforråd:**

De ord som borger forstår

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Med afsæt i borgers adfærd, formodes det, at borgers impressive ordforråd er mangelfuld. Det observeres, at borger har svært ved at handle på instruktioner eller invitationer, hvis ikke personalet understøtter deres kommunikation med meningsfulde konkrete.

Definition af begrebet **ekspressivt ordforråd:**

De ord, som borger selv mestrer at udtrykke. Det kan være verbalt eller via alternative kommunikationshjælpemidler, herunder kropssprog, mimik og tonefald.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Borger mestrer i et stort omfang at udtrykke sig verbalt i samspillet med de øvrige borgere og personalet. Det opleves, at borger kan være udfordret i forhold til at sætte ord på egen emotionelle tilstand, hvormed det bliver personalets opgave, at aflæse borgers kropssprog og mimik, for at aflæse borgers sindsstemning og hjælpe borger i regulering heraf.

Definition af begrebet **visuelle støttesystemer:**

Begrebet visuelle støttesystemer er en betegnelse for ting, billeder eller skriftsprog, der anvendes i kommunikationen, for at understøtte den verbale kommunikation. Begrebet dækker blandt andet over:

- piktogrammer og skemaer, der beskriver og/eller visualiserer borgers dagforløb
- forløbskort der enkelt og præcist visualiserer og/eller beskriver eksempelvis en bade- eller spisesituation.

- anvendelsen af konkrete, fx at vise borgeren en ble som tegn for toiletbesøg, en tallerken som tegn for måltid eller et håndklæde som et tegn for bad.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Det opleves, at borgers impressive ordforråd er mangelfuldt, hvormed det er nødvendigt at understøtte personalets verbale henvendelser og invitationer med meningsfulde konkrete, for at sikre at borger forstår personalets henvendelser, intentioner og invitationer. Borger responderer positivt på anvendelsen af konkrete. Vi arbejder målrettet med at anvende de samme konkrete, så borger lærer at koble bestemte konkrete til bestemte aktiviteter.

Definition af begrebet **arousal**:

Arousal er en betegnelse for vores hjernespændingsniveau. Vi kan være i en hypo- eller hyperarousal, som henholdsvis er for lav eller for høj hjernespænding. Igennem pædagogiske tiltag kan vi være medhjælpende til at regulere hjernespændingsniveauet hos de borgere vi arbejder med.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Med afsæt i borgers adfærd, formodes det, at borger ofte befinder sig i en hypoarousal tilstand. Dette ses ved at borger agerer passivt, falder i søvn under måltiderne og generelt udviser tegn på manglende koncentration.

Definition af begrebet **hypoarousal**

Hypoarousal er karakteriseret ved lav hjernespænding. Hypoarousal kan komme til udtryk ved at borger virker passiv og uinteressert i sansestimuli.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Med afsæt i borgers adfærd, antager vi, at borger oftest befinder sig i en hypoarousal tilstand, hvormed det er en pædagogisk opgave at øge hendes hjernespænding i løbet af dagen. Dette gøres via kontinuerligt at tilbyde hende kontakt-øer i løbet af dagen, hvor vi stimulerer via flere forskellige sansekanaler, skaber opmærksomhed og interesse omkring madlavningen samt sætter noget livligt musik på med hurtig puls.

Definition af begrebet **hyperarousal**

Hyperarousal er karakteriseret ved høj hjernespænding. Hyperarousal kan komme til

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

udtryk hos borger gennem et højt energiniveau og en urolig og konstant søgende adfærd

Med afsæt i borgers adfærd, antager vi, at borger oftest befinder sig i en hyperarousal tilstand. Borger er ofte fysisk urolig og udviser en konstant søgende adfærd, både i kontakten med personalet og borgere samt i hans søgen efter fødevarer i blandt andet køkkenskabe, køleskabe og skraldespande.

For at regulere borgers arousal, arbejdes der for nuværende med at tilbyde borger kontakt-øer med fokus på begrænset sansestimuli i et skærmet miljø, hvor der anvendes rolig musik med langsom puls.

Definition af begrebet **tolerancevindue**

Tolerancevinduet er et begreb, der ofte anvendes i forbindelse med de neuropædagogiske supervisioner i Søparken. Tolerancevinduet illustrerer, hvornår vi blandt andet kan være i god social kontakt med andre. Tolerancevinduet er dynamisk og indskrænker sig eksempelvis, når vi igennem længere tid er pressede og oplever ikke at kunne mestre. Omvendt kan tolerancevinduet udvide sig igen, når vi igennem længere tid oplever stabilitet og mestringssevne gennem eksempelvis strategier til at undgå overbelastning.

I Søparken anvendes begrebet ofte til at illustrere det pædagogiske arbejde med at være borgernes reguleringssystem. Det er essentielt at den enkelte borger dagligt, og kontinuerligt, har udsving mellem en hypo- og hyperarousal tilstand, for at sikrer borgernes udvikling, læring og oplevelse af behag. Agerer vi ikke reguleringssystem for borgerne, og sikrer borgernes bevægelse mellem hypo- og hyperarousal, risikerer vi at borgernes fastlåses i en selvbeskyttelsesstrategi.

Se eventuel illustration heraf på side 10.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Det observeres, at borger har tendens til at blive passiv og isoleret, hvormed han fravælger aktiviteter med borgere eller personale samt ophold i gruppens fællesrum.

For at undgå at borger fastholdes i ubehag og udvikler uhensigtsmæssige selvbeskyttelsesstrategier, som en konsekvens

heraf, skal han flere gange daglige tilbydes små kontakt øer. Målet er, at vi herigennem regulerer ham indenfor tolerancevinduet. Kontakt øerne består af fysisk kontakt og socialt samvær. Personalet opsøger borger i sin lejlighed og inviterer til blandt andet at høre højt og livligt musik sammen, få trykmassage på arme og ben, få taktilstimulering af hænder eller fødder eller tilbyde at kigge i blade eller reklamer sammen. Aktiviteterne har til formål at løfte borgers arousal niveau.

Definition af begrebet **selvbeskyttelsesstrategi:**

Selvbeskyttelsesstrategier anses som værende lige så vigtige for den psykiske overlevelse, som immunsystemet er for den fysiske overlevelse. Et modent nervesystem vil have et stort repertoire af selvbeskyttelsesstrategier, på mange forskellige niveauer, mens et umodent nervesystem kun vil have få strategier til rådighed. Der er ligeledes risiko for, at et umodent nervesystem udvikler selvbeskyttelsesstrategier, som af omverdenen opleves som mindre hensigtsmæssige. Dette kan for eksempel komme til udtryk ved uhensigtsmæssig verbal fremtoning, uhensigtsmæssig fysisk fremtoning, urolig adfærd og øget appetit.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Når borger oplever at være i ubehag i egen lejlighed, udviser han oftest samme uhensigtsmæssige adfærd. Det opleves, at han bliver verbalt højlydt og anvender skældsord i kontakten med personalet eller retter sine skældsord, mod de borgere, han kan se fra sin lejlighed.

Definition af begrebet **mentalisering:**

Begrebet mentalisering handler overordnet om at have en forståelse for eget og andres følelsesliv, og hvordan vi gensidigt påvirker hinanden følelsesmæssigt. Når vi mentaliserer, forstår vi både egen og andres adfærd ud fra blandet andet følelser, tanker, behov, mål og grunde.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Borger udviser i sin generelle adfærd, samt samvær med personale og borgere, tegn på manglende evne til at mentalisere. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at borger er vedholdende i sin søgen om kontakt hos en af

Kategori: Faglig vejledning
Ansvarligt center: Center Familie og handicap
Ansvarlig leder: Leder af Boformen Søparken
Opdateret: 17.08.22
Version: 1
Skal opdateres igen: Ved behov

gruppens øvrige borgere, A, til trods for at A fysisk skubber borger fra sig og herefter trækker sig til egen lejlighed. Borger opsøger A i egen lejlighed og udviser hermed manglende evne til at forstå A's adfærd og behov.

Definition af begrebet legitim perifer deltagelse:

Legitim perifer deltagelse er et begreb eller læringsmetode, som ofte anvendes i forbindelse med de neuropædagogiske supervisioner i Søparken. Legitim perifer deltagelse er et redskab til at forstå bestemte former for læring. Det omfatter blandt andet læring ved at lytte, observere og efterligne. Det er en form for læring, hvor borgerne lærer ved at efterligne personalets handlinger, adfærd, talemåder, spisevaner med mere.

Eksempel på anvendelse i dokumentations praksis:

Det opleves, at borger ofte fravælger aktiviteter som personalet tilbyder. Borger opleves som svær at motivere til deltagelse i fællesskab eller aktiviteter, via verbale invitationer og henvendelser. Det opleves at borger responderer positivt på deltagelse i aktiviteter, hvis personalet inviterer ved hjælp af legitim perifer deltagelse. Det betyder konkret, at personalet igangsætter en aktivitet i borgers nærvær, for herigennem at invitere til deltagelse i aktivitet eller fællesskab via spejling af adfærd eller handlinger.

Der arbejdes for nuværende med et delmål, hvor borger inviteres til havearbejde gennem Legitim perifer deltagelse. Personalet finder to haveredskaber frem og stiller det ene synligt for borger. Personalet går herefter i gang med for eksempel af feje terrassen, foran borgers lejlighed. Borger bliver ofte opmærksom på personalets aktivitet og opsøger personalet udendørs. Personalet kan hernæst invitere borger til deltagelse ved at række vedkommende den ene kost og fortsætte med at feje. Det opleves at borger herefter spejler personalets handling og begynder at feje.

Sanser

Definition af begrebet den **proprioceptive sans**:

Den proprioceptive sans, også kaldet muskel-led sensen, kan stimuleres via aktiviteter som for eksempel trykmassage, gang, løb, hop, trække, skubbe og hive. Denne sans kan aldrig overstimuleres.

Definition af begrebet den **visuelle sans**:

Den visuelle sans, også kaldet synssansen, registrer lys, mørke og farver. Stimuli af denne sans kan ske ved at vise borger forskellige farver og visuelle indtryk. Det er muligt at stimulere synet ved anvendelsen af stimuli, som er tilpasset borgeren, herunder kraftige farver eller ting der flytter sig langsomt eller hurtigt.

Definition af begrebet den **auditive sans**:

Den auditive sans, også kaldet høresansen, stimuleres ved lyd som leveres via lydbølger, der registreres i det indre øre. Musik, trafikstøj, latter, tale, vind med mere, er alt sammen stimuli for den auditive sans.

Definition af begrebet den **olfaktoriske sans**:

Den olfaktoriske sans, også kaldet lugtesansen, er den eneste sans, som er direkte forbundet med det limbiske system – som er vores følelsesmæssige kontrolcenter. Sanser som føle- og synssansen kræver en del "afkodning" før de kan fremkalde respons. Denne direkte forbindelse til det limbiske system betyder, at dufte har en evne til at påvirke vores humør, tanker, følelser og vores mentale ydeevne.

Definition af begrebet den **vestibulære sans**:

Den vestibulære sans, også kaldet labyrint- og ligevægtssansen eller balancesansen, fortæller os nøjagtigt hvor vi befinder os i forhold til tyngdekraften; om vi bevæger os eller ej, hvor hurtigt vi bevæger os og i hvilken retning. Det vestibulære system er så følsomt, at forandringer i kropstillingen og bevægelse har en stærk effekt på hjernen, og effekten skifter ved den mindste forandring i kropstilling eller bevægelse.

Balancesansen har blandt andet indflydelse på

- Tonus i musklerne

- Indlæring

- Rolig samt afbalanceret arousal

Balancesansen kan stimuleres blandt andet ved at gynte, blive trukket på et tæppe, ballonlege,

hurtige rytmiske bevægelser, gang i ujævnt terræn. Snurre rundt, hoppe, køre på rullebræt med mere.

Definition af begrebet den **taktile sans**:

Den taktile sans, også kaldet følesansen, registrer blandt andet smerte, bevægelse, berøring, temperatur og vibrationer. Følesansen er knyttet til huden, og den gør det muligt at opfatte påvirkninger fra omgivelserne.

Den taktile sans kan blandt andet stimuleres gennem massage, børstemassage, boldmassage, leg med tørklæder, leg med fjer, leg med modellervoks eller dej, via et bad, at blive frotteret med et håndklæde og ved at ligge, kravle og gå på forskelligt underlag.

Definition af begrebet den **gustatoriske sans**:

Den gustatoriske sans, også kaldet smagssansen, er knyttet til tungen og har sammen med lugtesansen, synssansen og fornemmelsen af maden i munden, betydning for smagsoplevelsen. Smag er en oplevelse.

Oplevelsen begynder længe før, vi kommer maden i munden og store dele af oplevelsen knytter sig til andre faktorer end smagssansen.

På tungen findes fire grupper af smagsløg:

Den søde smag, kan man smage på spidsen af tungen, fx sukker, is, honning, frugtsaft, syltetøj, fløde, sødmælk, sød frugt og tørret frugt.

Den sure smag, kan man smage forrest på siderne af tungen, fx citron, eddike, vin, frugt og grøntsager, umoden frugt, syrnede mejeriprodukter, kaffe og te.

Den salte smag, kan man smage midt på siderne af tungen, fx salt, snacks, bacon, spegeskinke og spegepølse.

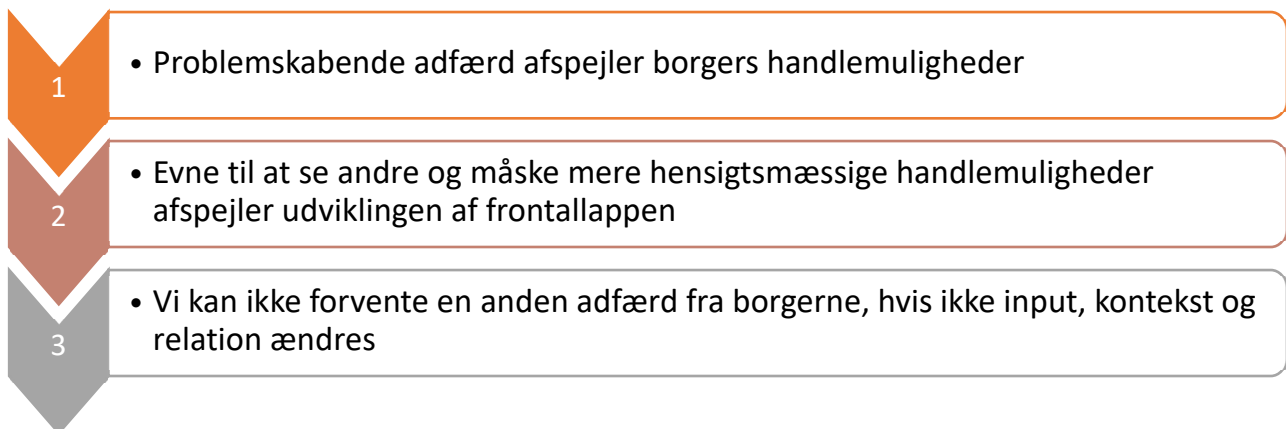
Den bitre smag, sidder bagerst på tungen, fx grapefrugt, appelsinskal, stærk kaffe, grøn te, kål, rucolasalat, grøn peber, rå løg, cola, tonic og mørk chokolade.

Vi har ligeledes en 5. grundsmag, umami, som fx kan smages ved bouillon, soltørret tomat, løg, modne oste, soyasauce, stegt kød, fisk, svampe, asparges og tang.

Modeller, illustrationer og udsagn til refleksion

Hvorfor arbejde neuropædagogisk?

Borgerne handler ud fra de forudsætninger de har. De borgere, der mestrer at regulere sig selv, gør det. De borgere, der ikke mestrer det, er afhængig af, at vi agerer reguleringssystem for dem.

Læringscirkel

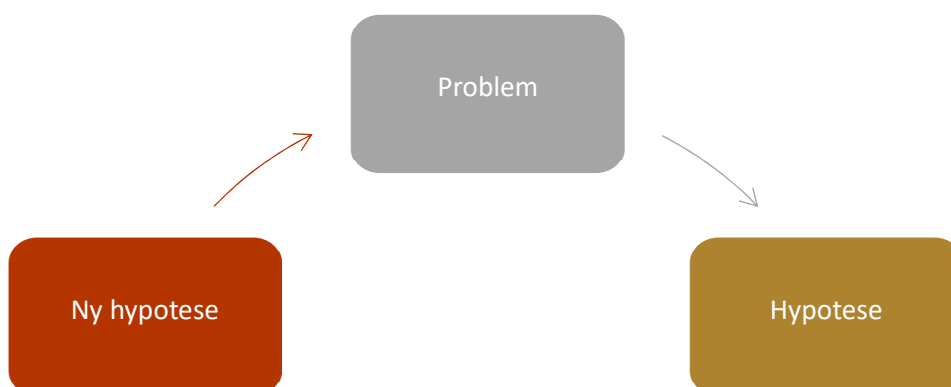

Illustration af tolerancevindue

